

ГЕРОЇЧНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ: ПОЧЕСНІ МІСІЇ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЧЕРКАСЬКОГО ПОЖЕЖНО-ТЕХНІЧНОГО УЧИЛИЩА ЯК ЗРАЗОК ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ТА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ (1980-1989 рр.)

Розглянуто найважливіші моменти з життя Черкаського пожежно-технічного училища (нині Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля) на перших етапах його становлення. Висвітлено цілеспрямовану діяльність колективу над удосконаленням якісного рівня підготовки фахівців для пожежної охорони.

Кожна сторінка історії навчального закладу наповнена повагою до пожежно-рятувальної справи та професії рятувальника.

Ключові слова: *підготовка фахівців, Черкаське пожежно-технічне училище, пожежна охорона, рятувальник, підготовка фахівців, цілеспрямована діяльність.*

Богун Л. В.,
*Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля,
г. Черкассы, Україна*

ГЕРОИЧЕСКИЕ СТРАНИЦЫ ИСТОРИИ УЧЕБНОГО ЗАВЕДЕНИЯ: ПОЧЕТНЫЕ МИССИИ ЛИЧНОГО СОСТАВА ЧЕРКАССКОГО ПОЖАРНО-ТЕХНИЧЕСКОГО УЧИЛИЩА КАК ОБРАЗЕЦ ПАТРИОТИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ И ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ (1980-1989 гг.)

Рассмотрены важнейшие моменты из жизни Черкаского пожарно-технического училища (в настоящее время Академия пожарной безопасности имени Героев Чернобыля) на первых этапах его становления. Отражена целеустремленная деятельность коллектива над усовершенствованием качественного уровня подготовки специалистов для пожарной охраны.

Каждая страница истории учебного заведения наполнена уважением к пожарно-спасательному делу и профессии спасателя.

Ключевые слова: *подготовка специалистов, Черкаское пожарно-техническое училище, пожарная охрана, спасатель, подготовка специалистов, целеустремленная деятельность.*

Bohyn Larysa,
*Chornobyl Heroes Academy of Fire Safety,
Cherkasy, Ukraine*

THE HEROIC CHAPTERS OF THE HISTORY OF CHERKASY FIRE-TECHNICAL COLLEGE: HONOURED MISSIONS OF COLLEGE'S STAFF AS AN EXAMPLE OF PATRIOTIC EDUCATION AND FORMING OF THE PROFESSIONAL TRAINING

This article considers the most important aspects of life during first phase of Cherkasy fire-technical college formation (now Academy of fire safety named after Chornobyl Heroes).

It describes the purposeful work of labour collective on improving the level of firefighters training. Each chapter of college's history is rich on high respect for the fire-rescuing profession. The developing of the fire-rescuing profession based on long-term experience that used more deeply in case of effective firefighting activities. Training of the highly skilled staff is playing the important role in fire protection sphere. The goal of departmental education is solving of different issues for training specialists. The higher education establishments of State Emergency Service of Ukraine have a specific feature that causes some particular qualities in their activity. The main goal of higher education establishment is improving and developing of practical skills in firefighting, elimination of the consequences of the accidents and carrying out preventive works.

Key words: preparation of specialists, Cherkasy fire-technical college, fire prevention, rescuer, preparation of specialists, purposeful activity.

Розвиток пожежно-рятувальної справи спирається на багатовіковий досвід, і чим ефективніше проводиться боротьба з вогнем, тим глибше і повніше цей досвід використовується. Важливу роль в системі протипожежного захисту відіграє підготовка висококваліфікованих кадрів для цієї галузі. В радянські часи цьому питанню приділяли значну увагу, а особливо зміцненню кадрового забезпечення пожежної охорони країни.

Завданням відомчої освіти є розв'язання комплексу різноманітних і різнобічних завдань щодо підготовки фахівців. Особливість здійснення діяльності у відомчих навчальних закладах ДСНС України визначається їх специфікою, особливостями, притаманними їм рисами. Навчальні заклади винятково державні, а відтак на них покладено особливу відповідальність в організації та проведенні навчального процесу.

У роботах В. Доманського, Б. Касимова, В. Пархоменка, А. Підгайного, Г. Пономаренка, А. Томіленка [1-6] та інших науковців, які зробили значний внесок у розробку методологічних, організаційних, технічних та правових засад забезпечення пожежної безпеки, дотично досліджується дана тема. Разом з тим, широкий спектр досліджень присвячений різним аспектам зазначеної діяльності у сфері пожежної безпеки, а історія відомчих навчальних закладів пожежно-технічного профілю залишається не досліджена, що обумовлює актуальність обраного напрямку дослідження.

З 14 червня по 9 серпня 1980 р. у складі двох окремих батальйонів на чолі з майорами вн. сл. М. В. Сенніковим та П. С. Омельченком під керівництвом начальника училища полковника внутрішньої служби О. Е. Стояновича особовий склад училища забезпечував протипожежну безпеку спортивних об'єктів у Москві, де проводилися XXII Олімпійські ігри.

Олімпійські ігри – міжнародні комплексні спортивні змагання, які проводяться кожні чотири роки, починаючи з 1896 р. Традицію проведення ігор в Давній Греції, було

відновлено в кінці XIX ст. французьким громадським діячем П'єром де Кубертенем.

Олімпійські ігри Давньої Греції були релігійним і спортивним святом, які проводилися в Олімпії. Свідчення про походження ігор втрачені, але збережено декілька міфів, які описують цю подію. Перші Олімпійські ігри сучасності відбулись у 1896 р. в Афінах, в країні заснування Ігор – Греції. Правила і положення Олімпіади визначаються Олімпійською хартією, основи якої затверджені Міжнародним спортивним конгресом в Парижі в 1894 р. Термін «Олімпіада» офіційно означає чотирирічний цикл. Місце проведення Олімпіади вибирає Міжнародний олімпійський комітет. Тривалість Ігор в середньому 16-18 днів.

Символ Олімпійських ігор – п'ять скріплених кілець, символізують об'єднання п'яти частин світу в олімпійському русі [7].

Справжній зразок високої організації Олімпійських ігор показав Радянський Союз. У жодній країні ніколи не було створено таких чудових умов, не збудовано стільки прекрасних спортивних об'єктів, як для літньої XXII Олімпіади, яка відбулася в Москві у 1980 р. Такого масштабу будівництва спортивних споруд, технічного новаторства, художньої досконалості і комфорту світова історія спорту ще не знала. Якщо для Олімпіади 1956 р. в Мельбурні збудували лише одну споруду, у Римі в 1960 р. – дві, Токіо в 1964 р. – три, Мехіко в 1968 р. – чотири, Мюнхені в 1972 р. – шість, Монреалі в 1976 р. – три, то для московської Олімпіади 1980 р. було збудовано в шести олімпійських спортивних комплексах одинадцять грандіозних нових критих споруд, стадіони, басейни, спортивні бази, а також вісім готельних комплексів на 25 тисяч місць, будинки Олімпійського селища на 12,5 тисяч чоловік та молодіжний табір в Хімкінському районі на 2,5 тисячі чоловік.

Ігри XXII Олімпіади вперше проводилися на землі соціалістичної держави. Своім масштабом, показністю, чіткою організацією і вражаючими результатами Московська Олімпіада і досі не знає собі рівних в історії.

Значення Олімпіади вийшло далеко за межі спортивного заходу. З тріском провалився бойкот затіяний з антирадянськими цілями визначеними західними колами, насамперед адміністрацією Вашингтон.

Олімпіада дала новий потужний імпульс подальшому розвитку олімпійського руху, з новою силою відобразила прагнення народів до дружби, згоди і миру. Московська Олімпіада не тільки ввійшла яскравою сторінкою в літопис світового спорту, історію олімпійського руху, а також внесла свій гідний внесок у велику справу боротьби за мир, дружбу і взаєморозуміння між народами. На Олімпіаді побувало більше 5 мільйонів глядачів, телерепортажі про Ігри щоденно дивились більше 1,5 мільярда людей в 111 країнах. Участь приймали спортсмени 81 країни загальною чисельністю 8 304, в тому числі 5 748 спортсменів з усіх континентів світу. Спортивні змагання судили 1 245 судів із 78 країн. Було розіграно 203 комплекта нагород по 21 виду спорту [8]. На Іграх досягнуті значні спортивні результати, встановлено 36 світових і 74 олімпійських рекордів. Великими успіхами відзначилися спортсмени Радянського Союзу, які завоювали 80 золотих, 69 срібних і 46 бронзових медалей [9].

В олімпійських змаганнях приймали участь 92 спортсмена Української РСР, 41 атлет завоював золоту медаль, 19 удостоєні срібними і 17 бронзовими. Батьківщина достойно відзначила спортивні подвиги спортсменів. Наказом Верховної Ради СРСР від 24 вересня 1980 р. 540 кращих спортсменів, тренерів, працівників фізичної культури і спорту нагороджено орденами і медалями [10].

Багатогранна організаторська робота з підготовки і проведення Ігор здійснювалася Оргкомітетом «Олімпіада-80», радами народних депутатів і громадськими організаціями.

Одним із напрямків підготовки до Олімпіади в СРСР стало забезпечення безпеки її проведення. У підготовці проведення Ігор активно брали участь працівники Москви, а також Таллінна, Ленінграда, Києва, Мінська і багатьох інших міст радянських республік, працівники більше 60 міністерств і відомств.

1979-1980 навчальний рік для особового складу училища відзначився подією історичного значення.

Олімпійські ігри, які проходили у Москві потребували залучення до охорони громадського порядку усіх наявних у державі резервів. У той час Черкаське пожежно-технічне училище (нині Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля) підпорядковувалося Міністерству внутрішніх справ, тож до Москви були направлені курсанти-випускники третього курсу, частково – курсанти другого курсу.

Особовий склад училища у відповідності з рішенням Олімпійського оргкомітету і вказівками МВС СРСР вів саму інтенсивну підготовку по забезпеченню пожежної безпеки при проведенні Ігор XXII Олімпіади, яка проводилася в м. Москва 10 липня 1980 р., на центральному стадіоні імені В. І. Леніна [11, арк. 265].

Перед навчальним закладом стояла важлива державна задача – забезпечувати пожежну безпеку і громадський порядок в Олімпійському селищі. Відповідно наказам і директивам МВС СРСР в навчальному закладі проводилися відповідні роботи, направлені на підготовку особового складу до несення служби на Олімпійських Іграх. Керівництво країни ставило дуже серйозні вимоги до всіх, хто мав забезпечувати проведення спортивного форуму світового значення. Проводилися політично-виховні роботи, ряд заходів по службовій і фізичній підготовці. Перед керівним складом стояла основна задача – глибоке вивчення політичних і ділових якостей, а також перевірка підготовки командно-викладацького складу і несення служби на Олімпіаді-80.

У всіх дивізіонах і на циклах проводилася велика організаційна робота з особовим складом училища щодо якості забезпечення Олімпійських Ігор. Відібрана спеціальна група курсантів для забезпечення охорони, рівень підготовки перевіряли представники Міністерства внутрішніх справ, Головного управління пожежної охорони МВС СРСР, Комітету державної безпеки. Усі вони відзначили, що особовий склад училища ґрунтовно підготувався до несення служби, має глибокі знання, міцні навички, добру фізичну загартованість [12].

В пожежно-технічному училищі був створений кабінет підготовки до Олімпіади-80, обладнаний сучасними технічними засобами навчання, кіно- та діапроекторами. Необхідно було підняти рівень професійної підготовки особового складу. Вивчалися конструктивні особливості об'єктів, які належало охороняти, а також система їх протипожежного захисту. Згідно з планом, розробленим штабом, зайняття по підготовці до несення служби на олімпійських об'єктах проводилися за 80-годинною програмою, яка передбачала, крім теоретичних уроків, практичні заняття та пожежно-технічні навчання. За допомогою макетів Олімпійського селища, стендів та креслень окремих будівель в кабінеті підготовки до Олімпіади проводилися штабні навчання, тренування. На Іграх особовому складу, крім протипожежного захисту, належало забезпечувати громадський порядок тому керівництво училища зосередило зусилля на вдосконаленні фізичної загартованості курсантів та осіб начальницького складу, вивченню прийомів рукопашного бою, оволодінню спеціальними засобами охорони порядку.

У лютому 1980 р. училище відвідали: перший секретар Черкаського міськкому КПУ В. Г. Сокоренко, голова Черкаської міської ради народних депутатів Н. Е. Остапенко, перший секретар Сосновського райкому КПУ Г. І. Ратушна, які дали високу оцінку проведеної роботи по підготовці особового складу в училищі, відзначили належну підготовку курсантів спеціальної групи [11, арк. 52].

З 19 червня по 9 серпня 1980 р. у складі окремого батальйону під керівництвом начальника училища полковника внутрішньої служби О. Е. Стояновича, а також його заступників: полковника внутрішньої служби К. Тіпцова, підполковника внутрішньої служби Г. Козенка, підполковника внутрішньої служби В. Самчука, підполковника внутрішньої служби М. Варлигіна і особового складу училища, забезпечували протипожежну безпеку Олімпійських селищ XXII Олімпійських ігор [11, арк. 86].

За зразкове виконання цього завдання училище (нині Академія пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля) було нагороджено

Почесною Грамотою Президії Верховної Ради СРСР та Почесною грамотою організаційного комітету Олімпійських ігор 1980 р. в Москві, особовий склад училища удостоївся подяки міністра внутрішніх справ СРСР, Московської ради народних депутатів. Кращих курсантів і офіцерів відзначено урядовими нагородами, почесними знаками, грамотами [11, арк. 265].

Служба в Москві ще раз довела, що Черкаське пожежно-технічне училище виховує справжні кадри пожежної охорони, яким під силу виконання будь-яких найвідповідальніших завдань.

Наприкінці 80-х років XX ст. відбулися трагічні події в Грузії, Литві та Азербайджані, які змінили спокійний ритм роботи училища. Як підрозділ Міністерства внутрішніх справ особовий склад Черкаського пожежно-технічного училища не тільки приймав участь в профілактиці і гасінні пожеж, а також залучався для охорони громадського порядку в районах виникнення надзвичайних ситуацій.

У період з 19 квітня 1989 р. і протягом півроку Черкаське пожежно-технічне училище МВС СРСР у складі двох зведених батальйонів сформованих з числа курсантів та офіцерів за рішенням уряду СРСР та розпорядженням МВС СРСР були направлені на службу для виконання завдання по охороні громадського порядку в Баку під керівництвом В. Дмитрюка, В. Некори і В. Самчука [13, арк. 164-171].

Для припинення конфлікту були введені підрозділи зі складу офіцерів і курсантів училища, під час проходження служби миротворці виконували завдання по охороні державних установ, військових комендатур, територіальної оборони населених пунктів, осіб партійно-радянського та господарського активу, а також брали участь у військових операціях, у вилученні зброї, забезпечені громадського порядку у населених пунктах.

Українські миротворці в складі 28 офіцерів і 200 курсантів несли службу по охороні громадського порядку під час масових антигромадських проявів на міжнародному підґрунті. Доводилося нести службу в важких умовах 45 градусної спеки, але завдання поставлені керівництвом МВС були виконані.

За успішне виконання службових завдань по охороні громадського порядку при виконанні спеціального завдання в Баку МВС Азербайджану нагородило 15 кращих офіцерів і 27 курсантів батальйону медалями, відзначено урядовими нагородами, почесними знаками, грамотами і цінними подарунками. Серед нагороджених були полковник вн. сл. В. Карпов, підполковник вн. сл. В. Мельник, М. Гончаров, майори вн. сл. М. Зіновський, Є. Гаршин, капітани вн. сл. В. Гвоздь, О. Киба та інші [14, арк. 96-98].

І сьогодні діяльність Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля спрямована на забезпечення вимог національних і відомчих стандартів освіти на набуття не лише знання, але й витривалості та психологічної стійкості, бути сміливішими і рішучими, організованими і дисциплінованими у поєднанні з високим рівнем фізичної підготовки. Одним із основних завдань навчального закладу є надання курсантам і студентам необхідних знань та навичок з вивчення, використання й застосування пожежної, аварійно-рятувальної і спеціальної техніки, бойового одягу, пожежно-рятувального оснащення, практичної роботи на пожежах та ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій, що дає можливість

отримати практичний досвід та подолати психологічний бар'єр під час роботи в екстремальних умовах. Значна увага приділяється вдосконаленню та поглибленню практичних навичок з організації гасіння пожеж, ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій і проведенню наглядово-профілактичної роботи.

Основна мета навчального закладу – підготовка висококваліфікованих спеціалістів з високим рівнем знань, необхідних у їх подальшій професійній діяльності. Яскравим прикладом цьому є його славні випускники. За сорок років діяльності навчального закладу було підготовлено майже десять тисяч фахівців для органів управління та підрозділів оперативно-рятувальної служби України та країн СНД, серед яких нині 25 генералів. Випускники своєю сумлінною службою та наполегливою працею гідно примножують славні традиції рідного навчального закладу. Сьогодні чимало з них перебувають на керівних посадах департаментів, обласних управлінь та підрозділів ДСНС України, а також колишнього Союзу. За самовіддану працю, мужність та відвагу кращі вихованці відзначені державними нагородами.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Доманський В. А. Державне управління пожежною безпекою України (організаційно-правовий аналіз за матеріалами діяльності Державного департаменту пожежної безпеки): Дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 – Х. : НАВСУ, 2004. – 201 с.
2. Касымов Б. Е. Организационные и правовые основы пожарной безопасности. – Ташкент : «Мехнат», 1990. – 230 с.
3. Пархоменко В. А. З історії пожежної охорони Миколаєва у XIX – першій половині XX століття // Збірник. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2004. – Т. 37: Історичні науки. – С. 123-125.
4. Підгайний А. В. Становлення та розвиток системи підготовки офіцерських кадрів МНС України наприкінці XX – початку XIX ст. : Дис. ... канд. істор. наук. – Львів, 2009.
5. Пономаренко Г. О. Пожежна безпека як елемент внутрішньої безпеки держави: поняття та система заходів забезпечення // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. – Київ, 2007. – Вип. 74. – С. 47-50.
6. Томіленко А. Г. Діяльність добровільних пожежних товариств на Правобережній Україні (друга половина XIX – початок XX ст.) // Збірник. – Миколаїв : Вид-во МФ НаУКМА, 2000. – Т. 5: Історичні науки. – С. 39-42.
7. Олимпиада. Офіційний електронний ресурс Вікіпедія. – Режим доступу до джерела: <http://ru.wikipedia.org/wiki/Олимпиада>.
8. РИА Новости. Офіційний електронний ресурс XXII летние Олимпийские игры в Москве. Справка. – Режим доступу до джерела: http://ria.ru/sf_spravka/20100719/255408003.html#ixzz2fRF5jpAN.
9. Есипенко П. Е. Олимпийские дни Украины // Умножать славу советского спорту. – К. : «Здоровья», 1982. – С. 6-8.
10. Волошин А. П., Ксензенко Ф. М. У Олимпийской черты // Тернистый путь к олимпийскому пьедесталу. – К. : ЦК ЛКСМУ «Молодь», 1988. – С. 381-383.

11. Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси.), спр. 20, т. I, інв. 16 Прикази начальника училища, 1980 год.
12. Лицарі порятунку / За заг. ред. М. Г. Шкарабури. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – С. 36-37.
13. Архів Академії пожежної безпеки імені Героїв Чорнобиля (м. Черкаси.), спр. 9, т. I, інв. 54 Прикази начальника училища, 1989 год.
14. Там само, спр. 9, т. I, інв. 56 Прикази начальника училища, 1989 год.

РЕЦЕНЗЕНТИ: *Stępień Stanisław*, dr; *Тригуб П. М.*, д.і.н., проф.

© Богун Л. В., 2014

Дата надходження статті до редколегії 30.03.2014